

Till sekretariatet för nationell
biblioteksstrategi

Inspel till arbetet med nationell biblioteksstrategi från skolbiblioteksgruppen

Tillsammans med sju andra myndigheter driver Kungliga biblioteket (KB) den myndighetsöverskridande skolbiblioteksgruppen. Som ett led i gruppens uppdrag att bidra till den omvärldsbevakande delen av arbetet med nationell biblioteksstrategi har gruppen sammanställt ett medskick till arbetet med att ta fram en nationell biblioteksstrategi.¹

De olika myndigheterna har bidragit med delar till detta inspel utifrån sina skilda uppdrag och perspektiv. Delarna har sammanställts till förslag på utvecklingsinsatser och speglar inte alltid de enskilda bidragande myndigheternas inställning i varje delförslag.

Gruppen bidrog 2016 med en kartläggning över skolbiblioteksområdet med rapporten *Skolbibliotek – hur ser det ut?*²

Medverkande myndigheter utöver KB som är sammankallande och sekreterare är: Kulturrådet, Myndigheten för tillgängliga medier, Skolinspektionen, Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Statens Medieråd. Skolforskningsinstitutet deltar inte med representanter i gruppen men följer arbetet.

¹ Gruppens direktiv finns närmare beskrivet på:

<http://www.kb.se/bibliotek/Bibliotek/Skolbibliotek/>

² Skolbibliotek – hur ser det ut?

http://www.kb.se/Dokument/Samverkan/Rapporter/Skolbibliotek_hur%20ser%20det%20ut_2016.pdf

Fokusera på möjligheterna och vikten av skolbibliotek

Det övergripande budskapet i medskicket är att fokusera på möjligheterna och vikten med skolbibliotek. Ett välintegrerat skolbibliotek kan aktivt bidra till att utveckla elevers läsutveckling och MIK-kunskaper, något som är av stor betydelse för alla elever men särskilt viktigt för elever med någon form av funktionsvariation. Skolbiblioteket har en viktig kompensatorisk roll som förmedlare av tillgänglig läsning och länsinspiration för elever med särskilda behov som t.ex. annat modersmål än svenska eller läsnedsättning. Skolbibliotek är en förutsättning för att på skolan kunna förmedla talböcker till elever med läsnedsättning.

Tyvärr förekommer det idag att kommuner och andra skolhuvudmän bryter mot skol- och bibliotekslagen eftersom alla elever inte har tillgång till fungerande skolbibliotek. Det är bristande likvärdighet i tillgång till skolbibliotek som fungerar som pedagogiska resurser för Sveriges elever. Anledning till detta är bland annat okunskap hos skolledare och skolhuvudmän om skolbibliotekets pedagogiska roll för att eleverna ska kunna nå sina utbildningsmål. Många gånger leder den otydliga styrningen och de oklara organisatoriska ansvarsområdena för skolbiblioteksverksamhet till att skolbibliotek inte prioriteras. Nedan följer därför förslag på åtgärds- och utvecklingsinsatser.

Tydligare uppdrag

Skolbibliotekets pedagogiska funktion prioriteras allt för lätt bort trots lagstiftning på området. Berörda myndigheter bör få tydligare uppdrag.

Skolbiblioteksfrågan är alltför splittrad på många myndigheter. Skolinspektionen måste få ett tydligt uppdrag att i den regelbundna inspektionen kontrollera att skolbiblioteken används som den resurs för kunskapande som det är tänkt. Skolinspektionen bör då också se med vilken kvalitet detta görs och hur rektor tar ansvar för detta.

Kompetenshöjande kunskapscenter

Bildandet av ett kompetenshöjande nationellt kunskapscenter för utveckling och utbildning kring skolbiblioteksfrågor med korresponderande tjänster hos regionbiblioteken.

Förslagsvis bestående av representanter från berörda myndigheter och där varje myndighet tar ansvar för samordning enligt rullande värdskap. Berörda organisationer utöver dem i skolbiblioteksgruppen är särskilt Internationella biblioteket för att även inkludera stöd, kompetensutveckling och metoder kring mångspråkig medier och kanske i framtiden även nationella minoritetsspråk.

Samtidigt föreslås regionbiblioteken få samma uppdrag för skolbiblioteken som de har för folkbiblioteken.

Skolbibliotekspersonalen arbetar ofta ensamma och behöver tillgång till gemensamma råd och kompetensutvecklingsprogram. Det ska inte bero på var eleverna bor om de möter kompetent personal eller inte. Rektorer efterfrågar riktlinjer och tips på hur man kan organisera skolbiblioteken så att de blir en integrerad del av den pedagogiska verksamheten på skolorna. Med ökad kunskap hos skolledare och skolhuvudmän säkerställs kompetens och kompetensutveckling av skolbibliotekspersonal inom det pedagogiska området samt även samverkan mellan lärare och skolbibliotekspersonal. Särskild tonvikt i arbetet ska läggas på:

- Olika metoder och tekniker som stärker elevernas språkliga förmåga.
- Stärka elevernas digitala kompetens inom medie- och informationskunnighet, MIK.
- Metoder och tillgång för anpassade medier för elever med läsnedsättning och andra typer av funktionsvariationer.
- Metoder och tillgång till medier för på andra språk för elever med annat modersmål än svenska.
- Metoder och tillgång till medier för elever som använder något av de nationella minoritetsspråken inklusive svenskt teckenspråk.
- Ökat tillgängliggörande av skolbibliotekets funktioner utifrån pedagogiskt, fysiskt, kommunikativt och socialt perspektiv.
- Aktivt läsfrämjande arbete för skola och fritid.
- Skrivningar av mål i biblioteksplaner och verksamhetsplaner för skolbibliotekens verksamhet samt uppföljning av verksamhet.

Samordningsfunktioner i kommunerna

Skolbibliotekens organisatoriska hemvist i de kommunala organisationerna bör uppmuntras att ha en central samordningsfunktion för att underlätta att kommunerna får en samlad bild av den kommunala skolbiblioteksverksamheten.

Central samordning av skolbiblioteksfunktionen i varje kommun skulle underlätta:

- Utvecklandet av skolbiblioteksplaner och skolbibliotekens del i den kommunala biblioteksplanen.
- Samordning av kompetensutvecklingsinsatser och projektutveckling.
- Rektors arbete underlättas genom att skolan på detta sätt kan utnyttja en samlad tjänst.
- Regionbibliotekens personal har en självklar samverkanspartner i varje kommun.
- Underlättar kommungemensamma bemanningslösningar för skolbiblioteken.
- Delning av kommungemensamt bestånd, cirkulation för ökat resursutnyttjande och likvärdighet.

Nationellt e-basutbud bidrar till läsutveckling

Skolbiblioteken bör ges en mer aktiv roll för barn och ungas läsutveckling. En förutsättning för detta är likvärdig tillgång till medier. Ett nationellt e-basutbud är en del av lösningen.

Vid alla skolor bör drivas ett aktivt läsfrämjande arbete. Med läsfrämjande skolbiblioteksverksamhet inskrivet i skolans styrdokument följer att skolledning måste ställa resurser till förfogande.

Det finns behov av att upphandla licenser för databaser och e-medier för skolbibliotek där det nationella kunskapscentret för skolbiblioteksfrågor skulle kunna bistå med kunskap kring innehåll, affärsmodeller och lösningar.

Samtidigt med en ökad användning av digitala resurser i skolbibliotek krävs det ytterligare ökad bemanning för elevernas digitala kompetensutveckling och tillgodogörande av både innehåll och teknik.

Skolbibliotekets pedagogiska roll i utbildningarna

Skolbibliotekens pedagogiska roll och metoder för att uppnå detta ska ingå som ett kursmoment i utbildningar till yrken som berörs av skolbiblioteken.

Särskild tonvikt bör läggas vid de kompensatoriska funktioner som skolbiblioteket kan utgöra för elever med t.ex. funktionsvariationer, läsnedsättning eller annat modersmål än svenska.

Utbildningar som berörs:

- Lärarutbildningar
- Rektorsutbildningar
- Utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap

Digitalt först och statliga satsningar

Gruppen föreslår också tillägg och ändring av kommande satsningar:

- Utöka så att även skolbibliotekspersonal på enskilda skolbibliotek kan ingå i den kommande satsningen "Digitalt först", ett digitalt kompetenslyft för folkbibliotekens personal som även inbegriper personal vid integrerade folk- och skolbibliotek.
- Rikta statliga satsningar på skolbibliotek och investera dessa i personal på de regionala biblioteksverksamheterna som kan bidra till kompetensutvecklande åtgärder för all skolbibliotekspersonal i regionerna.